

ИЗМЕРЕНИЯ НА ЦЕННОСТНИЯ ПОДХОД В АКАДЕМИЧНАТА ПОДГОТОВКА И ПРАКТИКАТА НА СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ

**Проф. д-р Лиляна Стракова,
доц. д-р Росица Симеонова,
гл. ас. д-р Атанас Генчев**

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В настоящата статия се дискутират теоретични и практико-приложни измерения на ценностния подход в образованието и практиката на социалната работа. Теоретично се обосновава значението на ценностите и правата на човека в социалните науки, и по-конкретно в обучението на студентите по социални дейности и в професионалната реализация на социалните работници. Представени и анализирани са и резултати от проведено емпирично изследване за правата на човека като основополагащи ценности в социалната работа. На тази основа са формулирани изводи и препоръки за усъвършенстване на академичната подготовка и продължаващата квалификация на професионалистите в сферата на социалната работа.

Ключови думи: ценности; права на човека; социална работа; обучение по социална работа

Ценностите в социалната работа очертават рамката и основанията, фундамента на позитивните социални програми и мерки, чрез които се цели да се издигне качеството на живот на хората, които имат нужда от подпомагане и закрила. Във фокуса на планираните и реализираните социални дейности винаги е малкият, слабият човек – болен, беден, стар и немощен, изоставено дете, разпадащо се семейство, обезкуражен безработен, духовно объркан и пр. В това се състои и силата на социалната работа.

В теоретичен и практически аспект бедността си остава една от основните причини за нуждата от социална работа. За социалната работа човекът винаги е ценност независимо колко е беден, болен, безработен, неактивен и пр. В работата си с различни целеви групи – деца и семейства, хора с увреждания, възрастни хора, бежанци, безработни и други – от социалния работник се очаква да защитава интересите на клиента и в същото време да се съобразява с обществените норми.

Настоящата статия насочва изследователския интерес към ценностния подход и неговите теоретични и практико-приложни измерения в образованието и практиката на социалната работа. По-конкретно теоретично е обосновано значението на ценностите и правата на човека в социалните науки и в частност в обучението на студентите по социални дейности и в професионалната реализация на социалните работници. Във втората част на статията са представени и анализирани резултати от проведено емпирично изследване за познаването и прилагането на правата на човека като основополагащи ценности в професионалната социална работа. В заключение, на базата на теоретичен и емпиричен анализ по темата са очертани изводи и препоръки за усъвършенстване на академичната подготовка и продължаващата квалификация на професионалистите в сферата на социалната работа.

1. Същност и измерения на ценностния подход

Ценностният подход е сърцевината, основата на образователната и социалната политика, защото задава критериите, мярката и посоката на развитието на индивидуално и на индивидуалното (общностно) равнище.

През периоди в човешката история, отличаващи се с нестабилност, остра конфликтност и човешка несигурност, обръщането на социалните науки към ценностния подход е безспорно евристичен и полезен (прагматичен) подход. Когато при описанието на социалното ни битие все по-често се включват понятия като „хаос“, „кризи“, „недоверие“, „рисково общество“ и пр., насочването към идеи, които отразяват адекватно човешките потребности, от една страна, и изискванията на обществото, от друга, е познавателен, изследователски интерес, базиран на здравия смисъл. А той, смисълът, е винаги ценностно мотивиран (самият той е ценностен конструкт), свързан с „опознаването и владенето на реда и условията на желания порядък“ (Fotev 2016, р. 11). В този план, ценностите „имат възможността да събират“, да насочват обществата и личностите в социалното им поведение към определени цели, към осъществяването на определени социални дейности, които ги стабилизират и им дават нови възможности за функциониране и развитие.

Интегриращата роля на ценностите е съществена както в индивидуалното поведение на личността, така и в по-общ социален контекст, независимо от мястото на ценността в йерархичната стълбичка. Ето защо въпросите, свързани със справянето с кризите, бедността, недоверието и пр., които са общи за човешкия житейски свят и по-големите социални системи, се поставят и решават специфично на полето на терминалните ценности и на полето на инструменталните ценности (основно деление на ценностите според Милтън Рокич) (Rokeach 1973). Според Рокич ценностите са „значими начини на поведение, съществени крайни цели на съществуването, позитивни или негативни абстрактни идеали, необвързани с конкретна ситуация... те са критерии на